

Chick Lit ve Çeviri: Diyet Diyarından Sıfır Beden Cehennemi'ne

Chick Lit in Translation: From *Dietland* to *Sıfır Beden Cehennemi*

Hilal Erkazancı Durmuş¹

ÖZ

Bu çalışma, bazı alışlagelmiş chick lit söylemlerini yapışöküme uğratarak kadın bedeninin metalaştırılmasına karşı ayaklanma niteliği taşıyan ve Sarai Walker tarafından 2015 yılında chick lit türünde yazılmış bir roman olan *Dietland*'in Türkçe çevirisi *Sıfır Beden Cehennemi*'ni incelemek üzere yola çıkmıştır. Çalışmanın amacı (i) kadın bedenini ötekileştiren söylemlerin nasıl üretildiğine ışık tutan romanda yer alan söylem stratejilerini tespit etmek; (ii) bu stratejilerin erek metin söylemine nasıl yansıtıldığını incelemek ve (iii) incelenen örnekleri feminist çeviri açısından değerlendirmektir. Çalışma, chick lit türüne feminizmin bakış açısından bakarak türe özgü dil ve metin düzeyindeki özellikleri incelemektedir. Bu bölümü takip eden aşamada söylem stratejileri ve feminist çeviri stratejilerine yer verilerek inceleme bölümüne geçilmektedir. İnceleme bölümünde, kaynak ve erek metinler üzerinde karşılaştırmalı bir çalışma gerçekleştirilmektedir. Çalışmanın sonunda, kaynak metinde yer alan ötekileştirme stratejilerinin çeviride de korunduğu, metnin anlamını tamamlayacak eklemelerin yapılmasına dayanan feminist çeviri stratejilerinin kullanıldığı, yanmetin desteği alındığı ve kaynak metnin yapışöküm etkisinin yeniden oluşturulduğu vurgulanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Chick lit, Feminizm, Ötekileştirici söylem stratejileri, Feminist çeviri stratejileri, *Dietland*

ABSTRACT

This study seeks to analyze *Sıfır Beden Cehennemi* [Size Zero Hell], the Turkish translation of *Dietland*, a chick lit novel authored by Sarai Walker in 2015, to deconstruct some traditional chick lit discourses and the commodification of the female body. The aim of the study is threefold: (i) to illustrate how the discourse strategies of otherness that subvert the marginalization of the fat female body are immersed in *Dietland*, (ii) to examine how these strategies are reflected in the Turkish translation, and (iii) to analyze the examples from the perspective of feminist translation. The study first focuses on the chick lit genre within the context of feminism and sheds light on the genre's linguistic and textual features. It further carries out a comparative analysis on the source and target texts. Ultimately, the study concludes that the source text's deconstructive discourse has been recreated in the Turkish translation through discursive othering strategies and paratextual materials, as well as through the feminist translation strategy of supplementing.

Keywords: Chick lit, Feminism, Discursive strategies of othering, Feminist translation strategies, *Dietland*

¹Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, Ankara, Türkiye

ORCID: H.E.D. 0000-0003-2790-0415

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Hilal Erkazancı Durmuş,
Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Mütercim Tercümanlık Bölümü,
Ankara, Türkiye
E-posta: hilalerkazanci@yahoo.co.uk

Başvuru/Submitted: 29.08.2022

Kabul/Accepted: 19.11.2022

Atıf/Citation: Erkazancı Durmuş, H. (2022). Chick lit ve çeviri: Diyet diyarından sıfır beden cehennemi'ne. *Istanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies*, 17, 39-59.
<https://doi.org/10.26650/iujts.2022.1168385>

EXTENDED ABSTRACT

This study explores the othering strategies used in *Dietland*, a chick lit novel penned by Sarai Walker (2015), in order to deconstruct the female body that has been propagated as an aestheticized object in the motifs of the chick lit genre. By favoring feminism's political activism, Walker's work differs from other chick lit novels by virtue of its disruptive power on the patriarchal control over women's beauty. The work critiques various female representations in the media and their role in disseminating a beauty myth produced by patriarchy. Against this background, the study seeks to analyze how the Turkish translation of the work recreated the novel's othering strategies that serve to heighten awareness of the marginalization of women who do not fit in the mold of the so-called perfect body image.

To contextualize Walker's novel within the chick lit genre, the study first dwells on how different feminist studies approach the fictionalization of cosmopolitan, stylish, and sexually active single women in their twenties or thirties who depict their preoccupation with their weight, career, shopping, and dates. The study sheds light on why various studies raise eyebrows to the categorization of chick lit within the framework of feminism, portraying their uneasiness and frustration with women's obsession with consumption, beauty, and romance, which they claim contribute to the image of disempowered women who cannot live without men.

Secondly, the study moves on to categorizing the othering strategies proposed by Justine Coupland (2010), who adopted the approach of critical discourse analysis toward the socially constructed in-group and out-group representations. The study argues that Coupland's (2010) discursive strategies of othering are conducive to the comparative analysis of the marginalization discourse in the source and target texts because these strategies reveal that the image of the 'other' has been created both overtly and tacitly through homogenization, pejoration, suppression/minoritization, displaying liberalism, and subverting tolerance. The study further delves into Luis von Flotow's (2019, 2020) feminist macro- and micro-strategies to identify whether the target text's reproduction of the 'other' leads to a translation that champions the source text's feminist overtones.

Thirdly, the analysis starts with the exploration of paratextual materials such as the book cover and title of both the source text and the Turkish translation. The analysis further probes into which discursive strategies have been deployed in the (re)production of the othering discourse in the source and target texts. The statements in which othering strategies are manifested have been tagged to carry out purposive sampling. Because of space constraints, the study has chosen the most representative examples out of the entire corpus, after which it analyzes the examples regarding which translation strategies have been employed throughout the target text.

Ultimately, the study underscores that three of the five strategies sketched out by Coupland (2010) are identified in both the source and target texts: homogenization, suppression, and

subverting tolerance. The study also states that both the feminist macro-strategy of strategic text selection and the micro-strategy of supplementing have been used to channel the target reader's awareness toward how body images are marshalled in the construction of female stereotypes and how patriarchy portrays fat women as having deviant bodies. Lastly, the different book cover and title of the Turkish translation illustrate how semiotic resources can be fruitfully exploited as an alternative translation strategy to convey feminist messages in the translation of chick lit novels.

Giriş

Chick lit romanları kadınların modern hayatta karşılaştıkları zorlukları, iş, aşk ve aile ilişkilerini mercek altına alan, mizahi bir üsluba dayanan ve gerçek hayattan kesitler sunan bir yazın türüdür (Mlynowski ve Jacobs, 2006, s. 10-14). Bu türün en önemli özelliği, kadınların günlük hayatta verdiği mücadeleler hakkında okurda farkındalık uyandırmasının yanı sıra cinsellik gibi konularda kadınların özgürlüğünü vurgulamasıdır. Anglo-Amerikan kültürünün ürünü olan chick lit romanlar zamanla farklı kültürlerin etkisi altında ulusal yazın eserleri olarak da üretilmiştir. Chick lit türü Türk yazın çoğul dizgesine çeviriler yoluyla girmiş ve türe özgü söylem ve üslubuyla Türk kültür dizgesini etkileyerek özgün eserlerin de üretilmesine yol açmıştır. Bu durumun en çarpıcı örneği, Sophie Kinsella'nın chick lit serisinin (örn. *Confessions of a Shopaholic [Bir Alışverişkoliğin İtirafı]*) çeviriler yoluyla Türk okurla buluşmasından sonra Ekin Atalar'ın *Selindrella* serisine (örn. *Selindrella: İstanbul Usulü Külkedisi Masalı*) imza atmasıdır (Canseven, 2015, s. 1-7). İki seri arasında yer alan biçem ve söylem yönünden benzerlikler, *Selindrella* serisinin yeniden yazım ürünü olduğu sonucuna varılmasına neden olmuştur (Canseven, 2015, s. 7-9). Chick lit türünün “tam ithali” yoluyla özgün romanlar da yazılmıştır (Canseven, 2015, s. v). Vefa Enver'in (2013) *Çocuk da Yapmadım Kariyer de* ve Şebnem Burcuoğlu'nun (2014) *Kocan Kadar Konuş* romanları bu romanlara örnektir.

Ülkemizde chick lit çevirileri konusunda sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. İra Galic'in (2012) “Yazın Çevirisinde ve Görsel-İşitsel Çeviride Söz Sanatları: *Bridget Jones'un Günlüğü* Adlı Kitabın ve Filmin Hırvatça ve Türkçe Çevirileri”, Cansu Canseven'in (2015) “Çeviriden Bakmak: Chick Lit'in Çeviriler ve/veya Yeniden Yazımlarla Türkiye'ye İthal Edilmesi” ve İlknur Baytar'ın (2020) “Mizah Çevirisi Bağlamında Chick-Lit Türünde Yazılmış Romanlardaki Mizah Unsurlarının Türkçeye Aktarımının İncelenmesi” adlı tezleri chick lit çevirisi üzerine yapılmış akademik çalışmalardandır.

Ülkemiz dışında yapılan çalışmalara bakacak olursak, chick lit çevirilerinin akademik dünyada diğer araştırma konuları kadar ilgi çekmediği görülebilir (Leonardi, 2021, s. 158). Mevcut çalışmalar arasında Anne-Lise Feral'in (2011) “Sexuality and Femininity in Translated Chick Texts” [“Çeviri Chick Metinlerde Cinsellik ve Kadınlık”], Ilaria Parini'nin (2015) “Does *Bridget Jones Watch Eastenders* or *The Love Boat*? Cultural and Linguistic Issues in the Translation of Chick Lit Novels” [*Bridget Jones Eastenders* ya da *The Love Boat* izler mi? Chick Lit Romanların Çevirisinde Kültür ve Dil], Laura Cantora'nın (2016) “What Can Proper Names Tell Us about Corpus-Based Translation Studies?” [Özel İsimler Bütüncü Temelli Çeviribilim Hakkında Bize Ne Söyler?], Lisi Liang'ın (2020) “Subtitling *Bridget Jones's Diary* (2001) in a Chinese Context” [Çin Kültürü Bağlamında *Bridget Jones'un Günlüğü*'nü (2001) Altyazılamak] ve Vanessa Leonardi'nin (2022) “(Un)Successful Feminisms?: Mapping Chick Lit Fiction in Europe” [Başarılı(/sız) Feminizmler?: Avrupa'da Chick Lit Kurgusunun Haritasını Çıkarmak] çalışmaları karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmalarda, kadın cinselliğine erkek egemen yaklaşımları eleştiren ifadelerin bazı çevirilerde birtakım değişikliklere uğradığı (Feral, 2011, s. 197-200); Anglo-Amerikan popüler kültür öğelerine yapılan referansların yerleştirilmesinin kaynak metindeki kadın imgesi üzerinde önemli bir değişime neden olduğu (Parini, 2015, s. 209-213); chick lit türü romanlarda geçen özel isimlerin aktarımında metnin anlamını etkileyecek tarzda değişikliklerin yapılmadığı (Cantora, 2016, s. 7-11); cinsiyet kimliği inşasının amaç edinildiği çevirilerde kaynak metindeki argo üslubun yer yer örtmeceli olarak oluşturulduğu (Liang, 2020, s. 3-8); ve chick lit türünün uyarlamaya en uygun yazın türlerinden biri olması sebebiyle özgün dilde chick lit eserler veren yazarların, bu türü kendi sosyo-kültürel ve tarihsel özelliklerine uyarlayarak erek okurun kendi hayatından bir kesit bulmasını sağladığı ortaya çıkmıştır (Leonardi, 2021, s. 174-176).

Chick lit eserler feminist dünyayı iki gruba bölmüştür: eserlerin feminist hassasiyetleri gündeme getirmek yerine romantizmi ve tüketici toplumu ön plana çıkardığını düşünenler (Ommundsen, 2008, s. 331-333) ile hâlihazırda büyük bir başarı kaydeden feminizm için cinsiyet eşitliği mücadelesine gerek kalmadığını iddia ederek kadınların cinsel özgürlüğünü ön plana çıkarmanın yeterli olduğunu düşünenler (Brooks, 1997; Hollows, 2000, s. 132-134). Bu konuda herhangi bir fikir birliğinin olmaması sebebiyle chick lit türü tartışmalı hale gelmiş bir postfeminist tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın bedeninin “güzelliğini” ve “cinselliğin hazzını” ön plana çıkarmakla suçlanan postfeminizme getirilen bazı eleştirilerin ışığında (Negra, 2009, s. 2), güzellik, zayıflık, kozmetik ve estetik gibi kavramların chick lit romanlarda ele alınmış şekline karşı bir tepki geliştirilmiştir (Morris, 2015). Sarai Walker tarafından yazılan *Dietland* adlı roman bu tepkinin sonucunda ortaya çıkmıştır (Morris, 2015). Roman, kadınların kendi kendilerini keşfetme macerasına dayanan bazı chick lit temalarını yapı sökümü uğratarak kadın bedeninin metalaştırılmasına karşı bir ayaklanma niteliği taşımaktadır (Morris, 2015).

Bu çalışmanın amacı, (i) kadın bedeninin marjinalleştirilmesine başkaldıran *Dietland* romanında ötekileştirme söylemlerinin nasıl üretildiğine ışık tutan söylem stratejilerini tespit etmek; (ii) bu stratejilerin erek metin söylemine nasıl yansıtıldığını incelemek ve (iii) incelenen örnekleri feminist çeviri açısından değerlendirmektir. Bu bağlamda, inceleme Coupland’ın (2010) ötekileştirici söylem stratejilerine ve Luise von Flotow’un (2019, 2020) feminist çeviri stratejilerine dayanmaktadır. Çalışmada chick lit türü, feminizmin bakış açısıyla ele alınarak türe ait dil ve metin düzeyindeki özellikler incelenecektir. Bu bölümü takip eden aşamada söylem stratejileri ve feminist çeviri stratejilerine ışık tutularak analiz bölümüne geçilecektir. İncelemede kaynak ve erek metinler üzerinde karşılaştırmalı bir çalışma gerçekleştirilecektir. Son aşamada, çeviride alınan kararlara ilişkin olarak genel bir sonuca varılacaktır.

Feminizmin bakış açısından chick lit

Chick lit, kadın okurlar için genellikle kadın yazarlar tarafından yazılan bir yazın türüdür (Gormley, 2009). Elde edilen satış başarısı nedeniyle, chick lit romanlar “ticari tsunami” olarak da adlandırılmaktadır (Zernike, 2004, s. 1). Chick lit romanlarda yirmili ya da otuzlu

yaşlarında yalnız yaşayan, kariyerini düşünen ve kişisel ilişkilerini geliştirmeye çalışan kadınlar konu edilmektedir. Geleneksel aşk romanlarından farklı olarak, bu tür romanlarda kadınların zaman zaman “aşağılanmasıyla” okurların “eğlendir[ilmeye]” çalışıldığı iddia edilmektedir (Ferriss ve Young, 2006, s. 3). Chick lit türü her ne kadar İngiliz ve Amerikan romanları (örn. Helen Fielding’in (1996) *Bridget Jones’s Diary* [*Bridget Jones’un Günlüğü*] başlıklı romanı) ile başlamış olsa da farklı kültürler zaman içinde kendi chick lit eserlerini vermeye başlamıştır. Örneğin, Endonezya’da “sastra wangi” adı altında yazılan chick lit romanlar kültürel özelliklerin büyük bir etkisi altında kalmaktadır (Ferriss ve Young, 2006, s. 6). Chick lit türünde yazan Macar yazarlar ise komünizm dönemi sonrasında dönüşüm geçiren Macar kültüründe toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında yaşanan kaygı ve sıkıntıları ön plana çıkarmaktadır (Sellei, 2006, s. 174).

Chick lit kitap kapaklarında özellikle pembe, kırmızı ve mavi gibi renklerin oluşturduğu zeminin üzerinde tüketici toplumun odak noktası haline gelen “topuklu ayakkabılar, ince kadın bacakları, ruj veya güzel kadın figürleri” bulunmaktadır (Mabry, 2006, s. 194). Kadınların kendi kimliklerini arama ve inşa etme sürecine ayna tutan chick lit türü romanlarda (Mabry, 2006, s. 205), günlük dil kullanımı ve argo bir üslup ön plana çıkmaktadır (Baratz-Logsted, 2005; Ferriss ve Young, 2006; Harzewski, 2011). Romanlar genellikle birinci tekil şahıs anlatısı ile yazılmıştır. Chick lit romanların hemen hemen hepsinde ortaya çıkan en temel özellik kadın karakterlerin daha şık bir dolaba, daha güzel bir bedene ve daha mükemmel bir erkeğe sahip olmak istemesidir. Bu nedenle, bu romanların “şuh”, “fingirdek” ve “seksi” bir kadın imajı çizerken oluşturdukları stereotiplerle kadınlara büyük bir zarar verdiği düşünülmektedir (Mazza ve Jeffrey DeShell, 1995, s. 19). Chick lit romanlar, yazın eserlerinin aktivizme katkıda bulunması gerektiğini savunarak güçlü bir kadın imgesi çizmeyi hedef edenler ile modern hayatın gerçekleriyle yüz yüze gelen kadınların iyi ya da kötü her haliyle yazın alanında yer alması gerektiğini savunanlar arasında yaşanan gerilim nedeniyle yazın dünyasını ikiye bölmüştür.

Bu bağlamda şu soru karşımıza çıkmaktadır: chick lit türü güçlü ve özgüvenli bir kadın imgesi yaratarak feminizmin davasına mı hizmet etmektedir, yoksa feministlerin reddettiği imgeleri erkek egemen sistemin aşk ve romantizm anlatılarıyla gündeme taşımaya mı çalışmaktadır? (Ferriss ve Young, 2006, s. 9). Bu sorunun ışığında, bu tür romanların kadınları “cinsel objeler” olarak ön plana çıkardığı tartışması da ortaya çıkmaktadır (Ferriss ve Young, 2006, s. 10). Chick lit romanların alışveriş, moda ve tüketimi ön plana çıkarması, bu türün dış güzelliğe verdiği önemi de göstermektedir (Ferriss ve Young, 2006, s. 10-12). Bu bağlamda sorulan diğer bir soru ise şudur: bu romanlar kadınların aşağılanmasına katkıda bulunarak “obsesif bir tüketim kültürü[ne]” mi hizmet etmektedir, yoksa sadece tüketici toplumun isteklerine paralel olarak hareket etmeye mi çalışmaktadır? (Ferriss ve Young, 2006, s. 11).

Chick lit romanlarda kadınların takıntılı bir şekilde kilo vermeye çalışması, güzel görünme kaygısı ve estetik operasyonlara olan düşkünlüğü kadınların kurban gibi görünmesine sebep olabilir. Bu bağlamda, özellikle de ikinci dalga feminizm ile her ne kadar eskiden var olan kadınlık

algısı yıkılmaya çalışılsa da güzellik kadınları hâlâ derinden etkileyen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Wolf, 1991, s. 10-11). Birçok toplumda kadınlar “ev hanımlığı” ve “namus” gibi konularda büyük bir uyanış yaşamış olsa da “güzellik olgusu” konusunda feminist bilincin aynı düzeyde gerçekleştirilemediği iddia edilmektedir (Wolf, 1991, s. 11). Feminizmin başarılı olmasını istemeyenlerin “güzellik efsanesini” sürdürmeye çalışarak “beslenme bozukluklarını”, “estetik operasyonları”, “fiziksel takıntıları” ve “yaşlanma korkusunu” tetiklediğini öne süren Naomi Wolf (1991, s. 278), kilolarından nefret eden kadınların, kadınlığından da nefret ettiğini çünkü açlığın en güçlü ve başarılı kadınları bile zayıf düşürdüğünü belirtmektedir.

“Zayıf bir beden”, “dolgun dudakların” ve “kusursuz bir cildin” güzelliğinin birer parçası olarak gösterilmesinden dolayı kozmetik cerrahi normalleştirilmekte, gençlik ve güzelliğin kadına kariyer, romantik bir sevgili ve güç kazandırdığı düşünülmektedir (Norberg, 2012, s. 183). Şişmanlık söyleminin kadınları zaman zaman sessizliğe ve görünmezliğe mahkûm ettiği, toplumdaki soyutladığı ve güçsüz kıldığı bilinmektedir (Norberg, 2012, s. 180-182). Bu nedenle, kozmetik cerrahinin bir tür toplumsal baskı olduğu düşünülmektedir (Cooper, 2016, s. 7-19). Bu bağlamda, değişim basın ve medyada başlamalı ve kadınlar arasında güzellik konusunda yeni ittifaklar kurulmalıdır (Wolf, 1991, s. 278). Bu noktadan hareketle, “şişman kadın bedeninin temsil şekli politik bir faaliyet” olarak görülebilir (Murray, 2020, s. 99). Şişmanlığın “normal” kadın bedeninden “sapma” olarak değerlendirildiği bir toplumda “temsil” söylemlerinin tarafsız olduğunu söylemek imkânsızdır (Murray, 2020, s. 100). Diyet endüstrisinde kadın bedeninin zayıf olması gerektiğine dair söylemlerin altında yatan nedenin kadının güzel olmasına dair geliştirilen “takıntı” değil, “kadının itaatkâr olmasını sağlama arzusu” olduğu düşünülmektedir (Wolf, 1991, s. 187). Bu nedenle, “erotikleştirilen” imgenin sadece zayıf kadın bedeni olmadığı, “erotikleştirilen” imgenin “zayıflık algısına boyun eğen ve güzellik korkusu ile kontrol altında tutulabilen” bir kadın imgesi olduğu düşünülmektedir (Wolf, 1991, s. 187).

Sarai Walker, romanını bu imgeleri yapısöküme uğratmak için yazmıştır (Murray, 2020). Chick lit romanlarda geçen stereotip kadın imgesine bir başkaldırı olarak Walker tarafından kaleme alınan *Dietland* yukarıda belirtilen imgenin yapısökümü olarak değerlendirilebilir (Murray, 2020, s. 101). Ataerkil kültürlerde zayıflığın güzellik ve arzulanma isteği gibi kavramların gölgesi altında kadınları kontrol altında tutma isteği ile eşdeğer görüldüğünü vurgulayan romanda feminist bir söylem hâkimdir (Murray, 2020; Basu 2021). Walker’ın amacı ataerkil tahakküm söylemlerine karşı güzellik efsanesinin “tiranlığını” yıkmak ve “feminist ittifakı” sağlamaktır (Basu, 2021, s. 291). Bu nedenle, romanda diyet endüstrisinin “manipülatif” özelliği vurgulanmakta ve güzellik algısının kadınlara zarar vermektense öteye geçemediği belirtilmektedir (Basu, 2021, s. 291).

Analiz

Analiz için seçilen roman, çevresi tarafından Balkabağı olarak adlandırılan Alicie Kettle’in çocukluğundan bu yana kilolarından kurtulmak için sarf ettiği çabayı, bir kadın kolektifi ile

anlaşarak yaşadığı dönüşüm sürecini, erkek egemen sistemin kadın bedenini metalaştırmasına ve kadını cinsel obje haline getirmesine karşı düzenlenen eylemleri, erkek egemen sistemin bu eylemler karşısında ne kadar tedirgin olduğunu, ve bu sistemin dayattığı güzellik algısını yıkmaya karar veren Alicie'in kiloları ile barışık yaşamaya başlamasını konu almaktadır. Romanın olay örgüsü, erkek egemen toplumda şişman kadınların nasıl ötekileştirildiğini ve zayıf kadın bedeninin nasıl cinsel bir obje haline getirildiğini eleştirmek üzere geliştirilen çarpıcı bir söylemin etkisi altında ilerlemektedir. Romanın sonunda, Alicie “politik bir bilince sahip şişman bir feminist aktiviste dönüş[müştür]” (Huff, 2016).

Yöntem

Ötekileştirme, bir bireyin ya da topluluğun dil yoluyla toplumun geri kalan kısmından ayrıştırılması ve “normalden sapmış”, “aykırı”, ve “olağandışı” olarak gösterilmesidir (Coupland, 2010, s. 241). Söylem yoluyla temsil, toplumsal “bütünleşmeye” ve “uyuma” katkıda bulunduğu gibi, toplumsal “ayrışmaya” ve “dışlanmaya” da neden olabilir (Coupland, 2010, s. 242). Bu nedenle, ötekileştirmeye yönelik söylemlere eleştirel söylem çözümlemesi bakış açısıyla bakılması ötekileştirilen kişilerin hangi stratejilerle toplumdan ayrıştırıldığına ışık tutmaktadır. Dilin sosyal bir edim olduğu düşüncesini temel alan eleştirel söylem çözümlemesi ışığında (Fairclough ve Wodak, 1997), ötekileştirme stratejileri (i) aynılaştırma (İng: *homogenization*), (ii) anlam kötülenmesi (İng: *pejoration*), (iii) bastırma/azınlıklaştırma (İng: *suppression/minoritization*), (iv) özgürlükçü ve hoşgörülü görünme (İng: *displaying liberalism*), ve (v) hoşgörüyü saptırma (İng: *subverting tolerance*) başlıkları altında incelenebilir (Coupland, 2010).

Aynılaştırma ya da benzeştirme olarak ifade bulan ilk ötekileştirme stratejisinde tektipleştirme çerçevesinde insanların “ten rengi, genel görüntüsü, duruş şekli, dini inançları ve üslubu” gibi özellikler yoluyla nitelendirildiği görülmektedir (Coupland, 2010, s. 243). Karim (1997, s. 155), Müslümanlar için Batılı gazetelerde kullanılan “Müslüman kökten dinci” ve “İslamcı radikal” gibi ifadelerin bu kategoriye girdiğini belirtmektedir. Kullanılan bu tür söylemler zaman içinde “kültürel referanslar” haline gelmektedir (Coupland, 2010, s. 248). Aynılaştırma stratejisinin dayandığı en önemli unsur kendisi gibi olanı “normalleştirme”, kendi özelliklerine sahip olmayana “anormalleştirme” esasına dayanmaktadır (Coupland, 2010, s. 249).

Anlam kötülenmesi stratejisi, bir bireye ya da gruba olumsuz özellikler atfedilmesine dayanmaktadır. Bazı topluluklar için “barbarlık”, “uyuşukluk” ve “yetersizlik” gibi özelliklerin kullanılması bu stratejinin bir örneğidir. Hakaret ya da aşağılama amaçlı olarak kullanılan ve “siyahi” ifadesinden farklı bir boyut kazanan “zenci” ifadesi de bu strateji yoluyla anlam kazanmıştır (Coupland, 2010, s. 252). Bastırma/azınlıklaştırma stratejisi ise kullanılan ifadelerle bazı bireylerin azınlıkta kaldığı çağrışımı yapmaktadır. “Dilenci” ve “çingene” gibi ifadeler bu stratejinin birer örneğidir (Coupland, 2010, s. 253). Kadınlar için reklamlarda kullanılan “ev hanımlığı” imgesi “özgür kadın” imgesini “bastır[an]” ataerkil toplum anlayışına dayandığı için bu strateji çerçevesinde düşünülebilir (Coupland, 2010, s. 253; Talbot, 2000).

Özgürlükçü ve hoşgörülü görünme stratejisi, bir yandan ön yargı taşımama iddiasında bulunarak diğer yandan kaçamaklı ifadeler ve dolaylı sözlerle eleştiri yapmayı ve ötekileştirmeyi temel almaktadır. “İrkçi değilim ancak”, “önyargılı gibi görünüyor ama” gibi söylemler bu stratejinin en çarpıcı örneğidir (van Dijk, 1999, s. 544). Bu stratejiyi kullanan kişi, sahip olduğu olumlu özellikleri ön plana çıkarırken, ötekileştirdiği kişi ya da grubun olumsuz bir özelliğini vurgulamaya çalışmaktadır. Hoşgörüyü saptırma stratejisi ise, bir önceki stratejiden farklı olarak, olumlu bir imge oluşturmaya çalışırken mizah yoluyla aşağılama ya da ötekileştirme söylemi kullanılmasına dayanmaktadır. “Ellisinde bile hâlâ çok havalı” ifadesi, “bile” ve “hâlâ” gibi sözcüklerin kullanımı nedeniyle bu strateji kapsamında ele alınabilir (Coupland, 2010, s. 254).

Yukarıda bahsedilen ötekileştirme stratejileri, basın ve medya (reklamlar, haber metinleri, vb.) çevirisinde önem taşıdığı kadar yazın çevirisinde de büyük bir öneme sahiptir. Çevirmenlerin hangi söylem stratejisinin ne amaçla kullanıldığının farkında olması, çevirinin toplumsal dönüşüme katkıda bulunan politik ve ideolojik bir edim olarak rol oynamasında büyük bir önem taşımaktadır (Baker, 2013; Tymoczko, 2007, 2010; Wolf, 2012). Böyle bir rol üstlenen çeviri, aktivist bir boyuta sahiptir ve özellikle de ötekileştirici “temsil pratiklerini reddederek çeşitliliğe ve çoğulculuğa kucak açar” (Baker, 2016, s. 10). Bu bağlamda aktivist çevirinin en önemli işlevi, aktivizme katkıda bulunacak söylemleri “görünür” kılmaktır (Baldo, 2020, s. 43). Bununla birlikte, çevirinin aktivizme katkıda bulunması hedefini, erek metnin ötekileştirici stratejilerden tamamen arındırılması noktasına indirgeyemeyiz. Özellikle yazın çevirmeninin bu stratejileri kullanarak ötekileştirici söylemleri erek metinde yeniden oluşturması ve yanmetinlerle bu söylemleri tamamlaması, bu stratejilere karşı toplumsal bir bilinç ve farkındalık yaratılması açısından da büyük bir önem taşımaktadır. Çevirmenin ötekileştirmeye karşı farkındalık yaratmak için kaynak metinde geçen söylemler kadar sert ve çarpıcı bir söylem oluşturması, erek okuru adeta uyandırıp harekete geçirerek toplumsal dönüşüme katkıda bulunabilir.

Bu bilgilerin ışığında, chick lit türündeki romanlarda yer alan ötekileştirici söylemlere karşı farkındalık oluşturmak amacıyla, Luise von Flotow’un (2019, 2020) feminist çeviri stratejileri başlığı altında sıraladığı (i) çevirmen notları, önsözleri ve açıklamaları (İng. *translator’s notes, prefaces and explanations*), (ii) yok çeviri (İng. *non-translation*), (iii) yeniden çeviri (İng. *retranslation*), (iv) stratejik metin seçimi (İng. *strategic text selection*); ve (v) ücretsiz çeviri (İng. *gratis translation*) gibi makro stratejiler ile (i) çıkarma (İng. *omission*), (ii) metnin anlamını tamamlama (İng. *supplementing*), (iii) biçem ve gramer düzeyinde düzenlemeler yapma (İng. *stylistic and grammatical adjustments*), ve (iv) söz türetimsel çeviri (İng. *neologistic translation*) gibi mikro stratejiler göz önünde bulundurulabilir.¹

Çevirmen notları, önsözler ve açıklamalar yazma stratejisinin en çarpıcı örneklerinden biri Octavia Estelle Butler’in (2003) *Kindred* adlı eserinin 2019 yılında yapılan Türkçe çevirisine

1 Luise von Flotow, 2019 ve 2020 tarihli çalışmalarında, 1991 tarihli makalesinde yer alan feminist çeviri stratejilerine farklı stratejiler eklemiş ve yaptığı son çalışmalarda feminist bir söylem ve/veya biçeme sahip olmayan metinlerde kadını görünür kılmak için değişiklikler yapılmasına dayanan strateji için daha önceden kullandığı şekilde “gasp etme” (İng. *hijacking*) başlığını kullanmamıştır (von Flotow, 1991, s. 78-80).

[*Yakın*] feminist çevirmen Emek Ergün tarafından yazılan önsöz ve dipnotlardır (Karabulut, 2020). Yok çeviri, her ne kadar erkek egemen toplumun etkisi altında yazılan metinleri ya da erkekler tarafından kaleme alınan metinleri çevirmeyi reddetme stratejisi olarak bilinse de kadınları ötekileştiren yazarların “susturulması” yerine bu yazarların eserlerine karşı farkındalık oluşturulması da önem kazanmaktadır (von Flotow, 2019, s. 233). Yeniden çeviri, çevrilmiş olan bazı eserlerin feminist bir bakış açısı ile çevrilmesidir (von Flotow, 2019, s. 234). Bu noktadan hareketle, yeniden yazma (İng. *rewriting*) da feminist bir strateji olarak görülebilir. Angela Carter tarafından Charles Perrault’un (1891) “Little Red Riding Hood” [“Kırmızı Başlıklı Kız”] adlı hikâyesinden hareketle yazılan “The Werewolf” [“Kurtadam”] (1995a) ve “The Company of Wolves” [“Kurtlar Arasında”] (1995b) başlıklı hikâyeler bu stratejinin en çarpıcı örneklerindedir. Stratejik metin seçimi ise “feminizme ilişkin olarak faydalı, ilham verici ve bilgilendirici” metinlerin seçilerek çevrilmesine dayanmaktadır (von Flotow, 2019, s. 233). Feminist metinleri gönüllü ve ücretsiz olarak çevirme stratejisinin amacı toplumda feminist bir bilinç uyandıracak ve ücretsiz olarak çevrilmezse belki de hiç bir zaman çeviriye kavuşamayacak olan metinleri çevirmektir (von Flotow, 2019, s. 234); ancak, bu strateji ücretsiz çeviri esasına dayandığından von Flotow (2019, s. 234) tarafından “kısmen utanç verici” bir strateji olarak tanımlanmaktadır.

Çıkarma stratejisi, erkek egemen anlayışı güçlendiren belirli sözcüklerin feminist bakış açısı doğrultusunda çeviriden çıkarılması anlayışına dayanır (von Flotow, 2019, s. 238). Tamamlama stratejisi, cinsiyetçi söylemleri zayıflatmak ve bu söylemlere bir son vermek için metnin anlamının çevirmen ya da diğer çeviri eyleyicileri tarafından tamamlanması ve güçlendirilmesidir (von Flotow, 2019, s. 238). Biçem ve gramer düzeyindeki düzenlemeler ise italik yazım, büyük harf kullanımı, harf değişiklikleri gibi değişiklikler sayesinde metne farklı müdahalelerde bulunulmasını sağlar (von Flotow, 2019, s. 235). Bay ve bayan (BAYan) sözcüklerine büyük harf kullanımı ile getirilen vurgu bu başlık altında ele alınabilir. Söz türetimsel çeviri stratejisi büyük bir yaratıcılık gerektirmekte ve erkek egemen söylemlerin yapı sökümü uğratılması anlayışına dayanmaktadır (von Flotow, 2019, s. 236). Sinem Bozkurt’un (2014) “Türkiye’de El Değmiş Çeviriler: Çeviriye Feminist Bir Yaklaşım” ve Kübra Çelik’in (2022) “Çeviride Kadın İzi: Feminist Çeviri Stratejileri” başlıklı çalışmaları feminist çeviri stratejilerini Türkçe çeviriler bağlamında ele alan çalışmalara verilebilecek dikkat çekici örneklerdendir.

Dietland romanı ve romanın Türkçe çevirisinde kullanılan ötekileştirme stratejilerini tespit etme amacını taşıyan bu çalışmaya, Coupland’ın (2010) söylem stratejileri kılavuz olacaktır. Bununla birlikte, erkek egemen toplumlarda şişman kadınların hem kadınlar hem de erkekler tarafından ötekileştirilmesinin çeviriye nasıl yansıdığını göstermek amacıyla von Flotow’un (2019, 2020) feminist çeviri stratejileri irdelenecektir. Analiz, çeviride sistematik olarak tekrarı bulunan ve bir örüntü oluşturan örneklerin içinden temsili olarak seçilen örneklerle dayanmaktadır. Başka bir ifadeyle, çalışmanın örnek seçimi, (i) ötekileştirme söylemlerinin

bulunduğu örneklerin tespitini temel alan amaçlı örnekleme dayandırılmıştır ve (ii) bu örneklemin içinden temsili örnekler seçilerek çalışmada kullanılmıştır (bkz. Saldanha ve O'Brien, 2014, s. 133).

***Dietland* ve Sıfır Beden Cehennemi'nde Söylem**

Analizin ilk örneği bir yanmetin türü olan kitap kapağı ve kitap başlığıdır. Kitap kapağının, temsil edilen metnin göstergelerarası çevirisi olduğunu düşünürsek (Sonzogni, 2011; Mossop, 2018),² çeviri kitapların kapaklarında yapılan herhangi bir değişikliğin belirli bir motivasyonla yapılmış olabileceği düşüncesini de göz önünde bulundurmuş oluruz. *Dietland*'in üç farklı kitap kapağı bulunmaktadır. Bu kapaklardan ilki Houghton Mifflin Harcourt Yayınevi'nin 2015 yılı baskısına aittir. Bu kapakta, mavi bir zemin üzerinde pimi çekilmemiş bir el bombasının krema olarak süslediği bir kapkek bulunmaktadır. İkinci kapak ise aynı yayınevinin 2016 yılı baskısına aittir. Bu kitap kapağında, mavi bir zemin üzerinde patlamasına az kalmış bir fitilin bağlı olduğu bir vişne yer almaktadır. Bu kapakta *Bustle* adlı kadın dergisinin "Dövüş Kulübü Margaret Atwood ile karşılaşılıyor" ve *O, The Oprah Magazine* 'nin "[b]aşkaldıran ilk roman" kritiği yer almaktadır. Üçüncüsü ise, Atlantic Books'un 2018 baskısına aittir. Bu kitap kapağında, siyah bir arka fon üzerinde, elinde kırmızı renkli büyük bir kapkek taşıyan ve bu keki ileriye doğru bir bomba gibi fırlatmaya hazırlanan şişman ve kırmızı elbiseli bir kadın figürü bulunmaktadır.³ Kapakta *Glamour* dergisinin "[ö]fkeli olduğu kadar komik" ve Margaret Atwood'un "[v]ahşi ve eğlendirici" kritiğine yer verilmiştir. Kapaklarda, kadın dergilerinin yanısıra Atwood'a yer verilmesinin nedeni yazarın feminist mesajları ile tanınıyor olmasıdır.

Kitabın Altın Kitaplar'dan 2016 yılında çıkan Türkçe çevirisindeki kapağa gelecek olursak, sarı bir zemin üzerinde sadece siyah bir gövdeden oluşan terzi prova mankeni ve mankene doğru sallandırılarak darağacı ilmeği haline getirilmiş bir terzi mezurası bulunmaktadır. Türkçe kitap kapağındaki bu farklılık, kaynak metin kapaklarındaki eğlenceli ve mizahi imgelerin daha ciddi ve daha trajik bir imge olan darağacı imgesine dönüştürülmesine dayanmaktadır. Bu farklılığın en önemli nedenlerinden biri, çeviri eyleyicilerinin (örn. çevirmen, editör, kapak tasarımcısı) chick lit romanlarına tepki olarak gelişen ve aktivist bir amaç taşıyan *Dietland*'in sadece eğlence amacı taşımadığını göstermek istemesi ile birlikte, kitabın feminist ve aktivist bir bağlama sahip olduğu vurgusunu okura yansıtmak istemesi olabilir. Bu bakış açısı doğrultusunda, çevirinin kapağında sarı rengin baskın olmasının da özel bir nedeninin olduğu düşünülebilir. Sarı renginin kadın hakları (örn. seçme ve seçilme hakkı) hareketinin sembollerinden biri (örn. sarı çiçek ve sarı kurdaleler) olduğunu göz önünde bulundurursak,

2 Kitap kapaklarının birer çeviri olarak görülmesi, çeviri kavramının nasıl bir bakış açısı ile ele alındığına bağlıdır (Mossop, 2018, s. 14). Çeviri, "yüksek bir değişmezlik" düzeyine bağlı kalınarak gerçekleştirilmesi gereken bir edim olarak düşünüldüğünde, kitap kapakları çeviri olarak görülemez (Mossop, 2018, s. 14). Çeviri kavramına daha geniş bir perspektiften bakıldığı durumlarda, kitap kapakları birer çeviri olarak görülmektedir (Mossop, 2018, s. 14).

3 Kaynak metnin üç farklı kapağı için, bkz. <https://www.saraiwalker.com/dietland/>

çeviri kapağı için sarı renginin tercih edilmiş olmasının önemini de anlamış oluruz. Bu noktada, chick lit romanlarının kapaklarında genellikle pembe ya da mavi renginin tercih edildiğini de yeniden vurgulamak gerekir (Mabry, 2006, s. 194). Yukarıda bahsedilen özelliklere benzer bir değişiklik, kitap başlıklarında da görülmektedir:

Örnek 1

KM

Dietland (Walker, 2015).

EM

Sıfır Beden Cehennemi (Walker, 2016a).

Kaynak metinde *Alice in Wonderland* (*Alice Harikalar Diyarında*) adlı esere sistematik bir gönderme bulunmaktadır. Örneğin, kitap, Lewis Carrol'ın şu cümleleri ile başlamaktadır:

[S]he waited for a few minutes to see if she was going to shrink any further: she felt a little nervous about this; 'for it might end, you know,' said Alice to herself, 'in my going out altogether, like a candle. I wonder what I should be like then?'" (Carrol, [1866] 2020, s. 11).

[B]irkaç dakika boyunca küçülüp küçülmeyeceğini görmek için bekledi. Bu durum onu biraz tedirgin ediyordu, 'bu herşeyin sonu olabilir, biliyorsun,' dedi Alice kendi kendine. 'Yani mum gibi sönüp yok olabilirim. O zaman nasıl birşeye benzerim acaba?' (Walker, 2016a, s. iii).

Kaynak metnin başlığı, "harikalar diyarı" (İng: *wonderland*) sözcüğüne bir gönderme yapmak üzere *Dietland* olarak belirlenmiştir. Erek metinde kelimenin tam karşılığı olan Diyet Diyarı yerine *Sıfır Beden Cehennemi* başlığının kullanılmasının nedeni, kitap kapaklarındaki farklılığın nedeni ile aynı olabilir: sıfır beden ve cehennem sözcüklerinin bir arada kullanılması ile erek okurda farkındalık yaratmak ve tepkisel bir karşılık oluşturmaya çalışmak.

Bu bakış açısından bakıldığında, çeviride feminist bir strateji kullanılarak metnin anlamını tamamlama yoluna gidilmiş ve sıfır beden takıntısının hayatı cehenneme çevirdiğine dair kitap başlığı aracılığıyla metnin anlamı güçlendirilmiştir. Walter Benjamin'in (1977) de belirttiği üzere, kaynak metin, çeviri sayesinde nasıl "tamamlanır", "olgunlaşır", "gelişir" ve "yeni bir hayat kazanır[sa]", feminist çeviri de kaynak metni öyle "tamamlar" (von Flotow, 1991, s. 75). Aradaki fark, feminist çevirinin politik bir göreve bürünmesi ve kaynak metne "gönüllü" olarak müdahalede bulunmasıdır (von Flotow, 1991, s. 75). Yanmetin analizinden de görülebileceği gibi çeviride kaynak metnin anlamını tamamlayacak ve hatta bu anlamı daha da güçlendirecek bir müdahalede bulunulmuştur. Yanmetinlerin daha okuma süreci başlamadan okuru yönlendirme ve etkileme gücüne sahip olduğu dikkate alınırsa (Tahir-Gürçağlar, 2002), bu müdahalenin önemli bir amaca hizmet ettiği de ortaya çıkar. Bu noktada, çeviride göstergesel kaynakların metin söylemini tamamlayıcı etkisinden yararlandığı da söylenebilir (bkz. Kress ve van Leeuwen, 2001, s. 6).

Kaynak metnin anlamını güçlendirmek için çeviri yoluyla yapılan başka bir müdahale de şişman insanların toplumda normal kabul edilmediğine ve anormal insanlar olarak

ötekileştirildiğine dikkat çekmek için yapılan örutünün oluşturulmasıdır. Aşağıdaki örneklerde de görüldüğü üzere, “normal” sözcüğü, kaynak metinde kullanılmadığı durumlarda bile çeviriye eklenmiş ve metnin anlamını tamamlamıştır:

Örnek 2

KM

I didn't shop in person; when someone my size went into a **regular clothing store**, people stared. I had done it once after I'd spotted a dress in a store window that I couldn't resist. I went inside and paid for it, then had it giftwrapped as though it were for someone else (Walker, 2015, s. 24).

EM

Gidip de dükkânlardan bir şey almıyordum; benim bedenimde biri **normal kıyafetler satan bir dükkâna** girdiğinde herkesin gözleri üzerine çevriliyordu. Bir keresinde karşı koymayacağım kadar güzel bir elbise gördüğümde dükkânın içine girmiştım. İçeri girip elbiseyi aldıktan sonra başka biri için alıyormuş gibi hediye paketi yaptırmıştım (Walker, 2016a, s. 26).

Örnek 3

KM

“Verena,” I said in a tone that let her know I was tired of this game, “you know what I mean. I'm not a **generic female**. I cannot be set up on dates (Walker, 2015, s. 141).

EM

“Verena,” derken bu oyundan sıkılmaya başladığımı sesime yansıtmıştım. “Ne demek istediğimi biliyorsun. Ben **normal kadınlar** gibi değilim. Bana flört ayarlamak öyle kolay değil” (Walker, 2016a, s. 151).

İkinci örnekte yer alan “regular cloth[es]” sözcüğü için “günlük kıyafetler” yerine “normal kıyafetler” vurgusunun yapıldığını; üçüncü örnekte ise “generic female” için “tipik” yerine “normal kadın” vurgusu oluşturulduğunu görmekteyiz. Çeviride anlamı tamamlayan böyle bir vurgu, kaynak metinde verilen (a)normallik mesajını da tamamlar niteliktedir:

Örnek 4

KM

“Because I'm fat, I know how horrible everyone is. If I looked like a **normal woman**, if I looked like *you*, then I'd never know how cruel and shallow people are. I see a different side of humanity. Those guys I went on the blind dates with treated me like I was subhuman. If I were thin and pretty, they would have shown me a different side, a fake one, but since I look like this, I know what they're truly like” (Walker, 2015, s. 213).⁴

4 Makale boyunca alıntılanan İngilizce ve Türkçe örneklere eklenen italik vurgu kaynak ve erek metinlere aittir. Koyu vurgu ise örnekleri anlamlandırmak için makale yazarı tarafından yapılmıştır.

EM

“Şişman olduğum için herkesin ne kadar korkunç olduğunu biliyorum. **Normal bir kadın** gibi görünseydim eğer, *senin* gibi görünseydim, insanların ne kadar zalim ve sığ olduğunu bilmeyecektim. Ben insanlığın farklı bir yanını görüyorum. Tanışma randevum olan o adamlar bana insan değilmişim gibi davrandılar. İnce ve güzel olsaydım, bana başka bir yanlarını, sahte olanı göstereceklerdi ama ben böyle görüdüğüm için aslında gerçekte nasıl biri olduklarını biliyorum” (Walker, 2016a, s. 230).

Örnek 5

KM

I felt feeble and fragile, unfit to be in a world of **normal people** (Walker, 2015, s. 134).

EM

Kendimi takatten düşmüş ve kırılgan hissediyordum, **normal insanların** dünyasında yer alacak halde değildim (Walker, 2016a, s. 145).

Kaynak metinde en sık kullanılan söylem stratejilerinden biri de van Dijk’ın (1995, s. 29) insani özelliklerden arındırma (İng: *dehumanization*) adını verdiği ve Coupland’ın (2010) bastırma stratejisi başlığı altında ele aldığı stratejidir:

Örnek 6

KM

The next day on page three of the *Daily Sun* there were **no tits**, but a naked **man** instead (Walker, 2015, s. 103).

EM

Ertesi gün *Daily Sun*’ın üçüncü sayfasında **meme** yerine çıplak bir **adam** vardı (Walker, 2016a, s. 112).

Örnek 7

KM

The bus pulled away, taking the **breasts** with it (Walker, 2015, s. 243).

EM

Kısa bir süre sonra otobüs giderken **memeleri** de alıp götürdü (Walker, 2016a, s. 261).

Altıncı örnekte, “kadın” yerine “meme” (*tits*) sözcüğünün kullanılması, kadının basında “memeye” indirgenmesine verilen bir tepkinin yazın metnine yansımadır. Çeviride de bu sözcüğün aynen korunması, kaynak metinde oluşturulan etkinin -başka bir ifadeyle, kadının, bedenini oluşturan parçalara indirgenmesinin yarattığı etkinin-erek okur üzerinde de oluşturulmasını sağlamaktadır. Kadının insani özelliklerinden arındırılarak bedeninin belirli bir parçasına indirgenmesi yoluyla oluşturulan bastırma

stratejisi yedinci örnekte de (“kadını alıp götürdü” ifadesinin yerine “memeleri de alıp götürdü”) görülmektedir.

Kaynak metinde şişman kadınları ötekileştirmek üzere kullanılan söylem stratejilerinden biri de aynılaştırmadır. Şişman kadınların hayvanlara benzetilerek tektipleştirilmesi, kaynak metnin geneline sistematik olarak yansıyan bir stratejidir:

Örnek 8

KM

“You’re **like an animal** without her fur” (Walker, 2015, s. 155).

EM

“Kürkü olmayan **bir hayvan gibisin**” (Walker, 2016a, s. 167).

Kaynak metinde sistematik olarak kullanılan ve şişman kadınları birer hayvan olarak tektipleştiren (aynılaştıran) bu söylem stratejisinin çeviriye yansımaları da erek metne yapılan eklemelerde ön plana çıkmaktadır. Aşağıdaki örnekte görüldüğü üzere, kaynak metindeki kalın tabaka (*slabs*) ve baldır (*calf*) sözcüklerine eklenen “fil ayağı” ifadesi kaynak metinde kullanılan söylem stratejileri ile uyum içindedir ve okurda farkındalık oluşturmak adına metnin anlamını tamamlayan stratejinin başka bir örneğidir.

Örnek 9

KM

I saw my white legs, my bulbous knees, the **slabs of my calves**. I never put them on display (Walker, 2015, s. 238).

EM

Tam karşımda aynada beyaz bacaklar, şiş dizler ve **fil ayağı gibi baldırlarım** vardı. Şimdiye dek onları hiç sergilememiştim (Walker, 2016a, s. 256).

Kaynak metinde kullanılan diğer bir söylem stratejisi ise Coupland’ın (2010) hoşgörüyü saptırma adımı verdiği stratejidir. Zayıf ve güzel kadınların basında ve sosyal medyada ideal bir imge olarak gösterilmesi kaynak metinde mizahi yollardan eleştirilmekte ve bu duruma ironik bir şekilde yaklaşmak için ötekileştirme söylemi kullanılmaktadır. Aşağıdaki örnekte zayıf ve güzel bir kadın olmaya çalışmak için gösterilen çabalar bir yandan olumlu bir davranış gibi gösterilirken, diğer yandan da mizah (örn. borsada işlem gören hisse senedi benzetmesi) yoluyla eleştirilmektedir:

Örnek 10**KM**

[B]eing **fuckable** is about more than that. It's about having a high **fuckability quotient** on the **open market**, as if we're **stocks** with a value that **rises and falls** (Walker, 2015, s. 154).

EM

[Becerilebilir görünmek], [b]u **serbest piyasada değeri bir artıp bir azalan hisselermişiz gibi becerilebilir** olmak ve **becerilebilirlik oranına** sahip olmak demektir (Walker, 2016a, s. 166).

Aynı şekilde, aşağıda yer alan örnekte de kadın bedeninin daha güzel bir hâle getirilmesi için yapılan estetik ameliyatlar bir yandan olumlu bir bakış açısıyla ele alınırken, diğer yandan bu ameliyatların özendirilmesi mizah yoluyla eleştirilmektedir. Kaynak metindeki bu söylem stratejisi, vücut şekillendirme ameliyatlarının çeviride “vücudun deşilmesi” olarak tanımlanmasına neden olmuştur. On birinci örnek -kaynak metinde ironi yapma amacıyla sıkça kullanılan- hoşgörüyü saptırma stratejisinin çeviriye yansıyan çarpıcı bir örneğidir. Ereğ metne “deşilme” sözcüğünün eklenmesi ile oluşturulan bu söylem, kaynak metne eklemesiyle ön plana çıkan bir çeviri stratejisinin örneğidir.

Örnek 11**KM**

There was **Plum's body** with black lines showing how **Alicia would be carved out**. I'd look like Frankenstein by the time it was over (Walker, 2015, s. 339).

EM

Balkabağının vücudunda deşilecek ve **Alicia'nın bir heykel gibi yontulurcasına ortaya çıkmasını sağlayacak** o çizgileri görebiliyordum. Her şey bittiğinde sonunda Frankenstein gibi görünecektim (Walker, 2016a, s. 173).

Analiz bölümünün son iki örneği, Walker'ın şişmanlıkla ilgili metin dışı söylemlerinin de çeviri sürecinde dikkate alındığını göstermektedir. Linda Morris tarafından 2015 yılında gerçekleştirilen bir söyleşide, Walker, “şişman” sözcüğünün romanda özellikle kullanılması gerektiğini belirtmiştir; başka bir deyişle, Walker “kilolu”, “tombul” ve “iri yarı” gibi sözcüklerin “şişman” sözcüğünün yerine geçemeyeceğine dikkat çekmiştir. Walker'a göre, “kilolu” ifadesinin kullanımı üstü örtülü olarak da olsa “ideal kiloyu” çağrıştırmaktadır (Morris, 2015). Yazarın “obez” sözcüğünü kullanmayı reddetmesinin nedeni ise bu sözcüğün “şişman[lığı] bir hastalık” olarak gösterdiği düşüncesidir (Morris, 2015). Walker'ın sözcükler konusunda gösterdiği bu hassasiyeti dikkate alacak olursak şişman sözcüğünün kaynak metindeki gibi sistematik olarak kullanılmasıyla çeviride de bir örüntü oluşturulduğu ortaya çıkmaktadır:

Örnek 12**KM**

“If you’ve never been—” I couldn’t say the **f-word**, I couldn’t say **fat**; I never said it out loud, hating the way it sounded (Walker, 2015, s. 96).

EM

“Peki, sen hiç...” **Ş’yle başlayan o kelimeyi** söylemiyordum, **şişman** diyemiyordum; bunu yüksek sesle dile getirmeyi hiç sevmezdim ve bunu duymaktan bile nefret ediyordum (Walker, 2016a, s. 105).

Örnek 13**KM**

When I was a kid I wanted to be **fat**, just as a fuck-you to Mama. **Fat** as a form of subversion. My nanny was **fat** (Walker, 2015, s. 96).

EM

Çocukken **şişman** olmak isterdim, sırf annemi *gıcık etmek için*. Yani **şişmanlık** benim için bir tür başkaldırı olacaktı. Bakıcım **şişmandı** (Walker, 2016a, s. 105).

On ikinci ve on üçüncü örneklerde, çeviride “şişman” sözcüğünün tekrarından kaçınılmadığı ya da şişman sözcüğünün yerine geçebilecek örtmece sözcükler aranmadığı görülebilir. Başka bir deyişle, çeviride örtmece (İng: *euphemism*) yapılmamıştır. Özellikle de çeviri evrenselleri (İng: *translation universals*) göz önünde bulundurulduğunda, çevirmenlerin genellikle sözcük tekrarlarından kaçınma eğiliminde olduğu farklı çalışmalarla gösterilmiş olsa da (Baker, 1995; Laviosa, 1998),⁵ *Dietland*’in Türkçe çevirisine baktığımızda böyle bir durumun söz konusu olmadığını görmekteyiz.

Kaynak metin örneklerinden de anlaşılacağı üzere, Walker (i) şişman kadınlardan neden nefret edildiğine; (ii) şişman bir bedenin neden “marjinalleştirildiğine”; ve (iii) kadınların kiloları konusunda neden takıntılı olduğuna cevap bulmak için başladığı yazma macerasının sonunda, sorulara tek ve basit bir cevap bulamadığını belirterek roman yazma sürecinin “felsefi bir soruya dair yapılan bir keşfe” benzediğini dile getirmiştir (Morris, 2015). Analizde ortaya çıkan en önemli tespit, çevirinin bu keşif sürecini erek okura çarpıcı bir şekilde yansıtmaya çalışmasıdır.

Sonuç

Bu çalışma, kadın bedeninin chick lit türü romanlarda metalaştırıldığını düşünen Sarai Walker (2015) tarafından kaleme alınan *Dietland*’in Türkçe çevirisini incelemek üzere yola çıkmıştır. Feminizmin politik aktivizm boyutunu destekleyen Walker’ın chick lit türündeki romanı, kadın güzelliği üzerindeki ataerkil baskıyı yapışöküme uğratmaktadır. Romanda, basın

5 Çevirmenlerin sadeleştirme, tekrarlardan kaçınma, açıklama yapma ve normalleştirme gibi pratiklere yatkınlık göstermesine işaret eden çeviri evrenselleri, bu yatkınlığın evrensel bir değer olarak gösterilmesinden rahatsızlık duyan araştırmacıların çalışmaları ile birlikte tartışmalı bir hal almıştır (Chesterman, 2004, s. 40).

ve medyada yer alan kadın temsili ve bu temsil şeklinin erkek egemen yapı tarafından oluşturulan güzellik algısı üzerindeki etkisi ön plana çıkarılmaktadır. Bu bilgilerin ışığında, çalışma, basın ve medyada ideal tanımı yapılan bedene sahip olmayan kadınların ötekileştirilmesini ön plana çıkaran söylem stratejilerinin kaynak metinde nasıl kullanıldığını ve bu kullanımın çeviriye nasıl yansıtıldığını incelemiştir.

Coupland (2010) tarafından eleştirel söylem çözümlemesi çerçevesinde tanımlanan ötekileştirme stratejilerini temel alan çalışmada aynılaştırma, bastırma ve hoşgörüyü saptırma söylemlerinin kaynak metin ve çevirisine hâkim olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Chick lit türünün feminizm bağlamında ele alınması nedeniyle, von Flotow'un (2019, 2020) feminist çeviri stratejilerini de incelemeye dâhil eden bu çalışmada, kaynak metinde üretilen anlamın, çeviride yapılan eklemelerle tamamlanmasına dayanan mikro stratejinin kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca, çalışma, renk ve yazı karakteri gibi görsel materyallerin chick lit türünde yazılan romanlarda önemli bir role sahip olduğunu da göz önünde bulundurmıştır. Bu doğrultuda, farklı bir kitap kapağı ve başlığının kullanılarak feminist mesajın çeviride çok daha etkili bir şekilde oluşturulabileceği ve göstergesel kaynakların alternatif bir feminist çeviri stratejisi olarak kullanılabilmesi sonucu ortaya çıkmıştır.⁶ Feminist çevirinin en önemli özelliği, aktivizme katkıda bulunacak söylemlerin görünürlüğüdür (Baldo, 2020, s. 43). İncelenen çeviri, metin ve yanmetin düzeyinde gerçekleştirilen birtakım değişikliklerle böyle bir görünürlüğü sağlamıştır. Ayrıca, çeviri eyleyicileri tarafından Walker'ın çalışmaya konu olan romanın seçilmesi, makro çeviri stratejileri bağlamında stratejik metin seçimi başlığı altında değerlendirilmektedir.

Chick lit türü için göz önünde bulundurulması gereken başka bir konu da mizahi unsurların bu romanlar için önem taşımasıdır. Bu nedenle, alışlagelmiş chick lit türü romanlardan farklı bir niteliğe sahip olan *Dietland*'de mizahi üslubun ne şekilde kullanıldığı ve mizahi unsurların çeviride ne şekilde karşılık bulduğu gelecekte yapılacak çalışmalar için verimli bir araştırma konusu olacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA/REFERENCES

Atalar, E. (2010). *Selindrella: İstanbul Usulü Külkedisi Masalı*. İstanbul: Artemis.

Baker, M. (1995). Corpora in Translation Studies: An Overview and Some Suggestions for Future Research. *Target*, 7 (2), 223–243.

---

6 Bu farklılık -her ne kadar kaynak metin kapağı ve başlığında yer alan mizahi unsur ortadan kaldırmış olsa da- metnin anlamını güçlendirmiştir.

- Baker, M. (2013). Translation as an Alternative Space for Political Action. *Social Movement Studies*, 12 (1): 23–47.
- Baker, M. (2016). Beyond the Spectacle. Translation and Solidarity in Contemporary Protest Movements. M. Baker (Yay. Haz.). *Translating Dissent: Voices from and with the Egyptian Revolution* içinde (s. 1–18.). New York and Londra: Routledge.
- Baldo, M. (2020). Activist Translation, Alliances and Performativity: Translating Judith Butler’s Notes toward a Performative Theory of Assembly into Italian. R. R. Gould and K. Tahmasebian (Yay. Haz.). *The Routledge Handbook of Translation and Activism* içinde (s. 30-43). Londra: Routledge.
- Baratz-Longsted, L. (2005). *This is Chick-Lit*. Dallas: Benbella Books.
- Basu, S. (2021). Reading Sarai Walker’s Dietland: Body Positivity and Power Feminism Through Chick-Lit Narratives. *Journal of the Department of English*, 327-335. <http://inet.vidyasagar.ac.in:8080/jspui/handle/123456789/5761>
- Baytar İ. (2020). *Mizah Çevirisi Bağlamında Chick-Lit Türünde Yazılmış Romanlardaki Mizah Unsurlarının Türkçeye Aktarımının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Benjamin, W. (1977). Die Aufgabe des Übersetzers. *Illuminationen* (s. 50-62). *Ausgewählte Schriften*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Bozkurt, S. (2014). “Touched” Translations in Turkey: A Feminist Translation Approach. *Moment Dergi*, 1(1), 104-124.
- Brooks, L. (1999, December/January). The joke’s on us girls. *Red Pepper*.
- Burcuoğlu, Ş. (2014). *Kocan Kadar Konuş*. İstanbul: DEX Plus.
- Butler, O. E. (2003). *Kindred*. Boston, Massachusetts: Beacon Press.
- Butler, O. E. (2019). *Yakın* (E. Ergün, Çev.). İstanbul: İthaki.
- Canseven, C. (2015). *Looking Through Translation: The Importation of Chick Lit in Turkey via Translations and/or Rewritings*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Cantora, L. (2016). What Can Proper Names Tell Us About Corpus-Based Translation Studies? A. Bączkowska (Yay. Haz.) *Perspectives on Translation* içinde (s. 3-28). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Carroll, L. ([1866] 2020). *Alice’s Adventures in Wonderland*. [Elektronik Sürüm]. New York: D. Appleton and Co. http://www.gasl.org/refbib/Carroll__Alice_1st.pdf
- Carter, A. (1995a). “The Company of Wolves.” *The Bloody Chamber and Other Stories*. Londra: Vintage. pp.110-118.
- Carter, A. (1995b). “The Werewolf.” *The Bloody Chamber and Other Stories*. Londra: Vintage, pp.108-110.
- Chesterman, A. (2004). Beyond the Particular. A. Mauranen ve P. Kujamäki (Yay. Haz.). *Translation Universals: Do They Exist?* içinde, (s. 33-50). Amsterdam ve Philadelphia: John Benjamins.
- Cooper, C. (2016). *Fat Activism: A Radical Social Movement*. Bristol: HammerOn Press.
- Coupland, N. (2010). ‘Other’ representation. J. Jaspers, J. Ostman ve J. Verschueren (Yay. Haz.). *Handbook of Pragmatics Highlights: Society and Language Use* içinde (s. 241–260). Amsterdam: John Benjamins.
- Çelik, K. (2022). Çeviride kadın izi: feminist çeviri stratejileri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (27), 853-868.
- Enver, V. (2013) *Çocuk da Yapmadım Kariyer de*. İstanbul: Ephesus
- Fairclough, N., & Wodak, R. (1997). Critical Discourse Analysis. T. A. van Dijk (Yay. Haz.). *Discourse as Social Interaction* içinde (s. 258–284). Londra: Sage

- Feral, A. L. (2011). Sexuality and Femininity in Translated Chick Texts. L. von Flotow (Yay. Haz.). *Translating Women* içinde (s. 183-201). Ottawa: University of Ottawa Press.
- Ferriss, Suzanne & Mallory Young. Introduction. S. Ferriss ve M. Young (Yay. Haz.), *Chick Lit: The New Woman's Fiction* içinde (s. 1-13). New York: Routledge.
- Fielding, H. (1996). *Bridget Jones's Diary*. Londra: Picador.
- Fielding, H. (2009). *Bridget Jones'un Günlüğü* (B. Turan, Çev.). İstanbul: Artemis Yayınları.
- Flotow, L. von (1991). Feminist Translation: Contexts, Practices and Theories. *Traduction, Terminologie, Rédaction*, 4(2), 69-84.
- Flotow, L. von (2019). Translation. R. T. Goodman (Yay. Haz.). *The Bloomsbury Handbook of 21st-century Feminist Theory* içinde (s. 229-243). London: Bloomsbury Publishing.
- Flotow, L. von (2020). Feminist Translation Strategies. M. Baker ve G. Saldanha (Yay. Haz.). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* içinde (s. 181-184). Abingdon & New York: Routledge.
- Galic, I. (2012) *Literary and Audiovisual Translation of Figures of Speech. Bridget's Jones Diary in Croatian and Turkish*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Gormley, S. (2009). Introduction. *Working Papers on the Web*, 13. <http://extra.shu.ac.uk/wpw/chicklit/gormley.html>.
- Harzewski, S. (2006). Tradition and displacement in the new novel of manners. S. Ferriss ve M. Young (Yay. Haz.). *Chick Lit: The New Woman's Fiction* içinde (s. 29-46). New York ve Londra: Routledge.
- Hollows, J. (2000). *Feminism, Femininity and Popular Culture*. Manchester and New York: Manchester University Press.
- Huff, J. (2016, April 26). The Subversive Potential of Fat in Sarai Walker's Dietland. <https://foodfatnessfitness.com/2016/04/26/subversive-potential-fat-sarai-walkers-dietland>
- Karabulut, E. (2020). Octavia Estelle Butler'ın *Kindred* İsimli Eserinin Türkçe Çevirisinde Çevirmen Kimliği ve Çeviri Kararlarının Yan Metinler Aracılığıyla İncelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (20), 670-689. DOI: 10.29000/rumelide.792311
- Karim, K. H. (1997). The Historical Resilience of Primary Stereotypes: Core Images of the Muslim Other. S. H. Riggins (Yay. Haz.). *The Language and Politics of Exclusion: Others in Discourse* içinde (s. 153-182). Thousand Oaks, Londra, New Delhi: Sage Publications.
- Kinsella, S. (2003). *Confessions of a Shopaholic*. New York: Bantam Dell.
- Kinsella, S. (2012). *Bir Alışverişliğin İtirafı* (B. Turan, Çev.). İstanbul: Artemis Yayınları.
- Kress, G. & T. van Leeuwen. (2001). *Multimodal Discourse: The Modes and Media of Contemporary Communication*. Londra: Arnold.
- Laviosa, S. (1998). Core Patterns of Lexical Use in A Comparable Corpus of English Narrative Prose. *Meta*, 43 (4), 557-570.
- Leonardi, V. (2021). (Un) Successful Feminisms?: Mapping Chick Lit Fiction in Europe. E. Federici ve J. Santaemilia (Yay. Haz.). *New Perspectives on Gender and Translation* içinde (s. 157-176). Londra: Routledge.
- Liang, L. (2020). Subtitling Bridget Jones's Diary (2001) in a Chinese Context: The Transfer of Sexuality and Femininity in A Chick Flick. *International Journal of Comparative Literature and Translation Studies* 8 (4), 1-13.
- Mabry, A. R. (2006). About a Girl: Female Subjectivity and Sexuality in Contemporary Chick Lit. S. Ferriss ve M. Young (Yay. Haz.). *Chick Lit: The New Woman's Fiction* içinde (s. 191-205). New York ve Londra: Routledge.

- Mazza, C. & DeShell, J. (1995). *Chick-Lit: Post-feminist Fiction*. Florida: FC2
- Mlynowski, S., & Jacobs, F. (2006). *See Jane Write: A Girl's Guide to Writing Chick Lit*. Philadelphia: Quirk Books.
- Morris, L. (2015, August 15). Sarai Walker, Author of *Dietland*, Lashes Out at Fat Shamers. <https://www.smh.com.au/entertainment/books/sarai-walker-author-of-dietland-lashes-out-at-fat-shamers-20150808-ghae1q.html>
- Mossop, B. (2018). Judging a Translation by Its Cover. *The Translator*, 24(1), 1-16.
- Murray, J. (2020) Representing Fat Female Bodies: A Fat Studies Analysis of Selected Literary Texts. *Journal of Literary Studies*, 36 (2), 99-111, DOI: 10.1080/02564718.2020.1787713
- Negra, D. (2009). *What a Girl Wants? Fantasizing the Reclamation of Self in Postfeminism*. New York: Routledge.
- Norberg, C. (2012) Male and Female Shame: A Corpus-based Study of Emotion. *Corpora* 7(2), 159-185.
- Ommundsen, W. (2008). From China with Love: Chick Lit and the New Crossover Fiction. A. R. Le (Yay. Haz.). *China Fictions/English Language: Literary Essays in Diaspora, Memory, Story* içinde (s. 327-345). Amsterdam: Rodopi.
- Parini, I. (2015). Does Bridget Jones Watch *Eastenders* or *The Love Boat*? Cultural and Linguistic Issues in the Translation of Chick Lit Novels. *Lingue e Linguaggi*, 14, 209-233.
- Perrault, C. (1891) Little Red Riding Hood. *The Blue Fairy Book* (A. Lang, Çev.) içinde (s. 51-53). London: Longmans, Green, and Company.
- Sellei, N. (2006). Bridget Jones and Hungarian Chick Lit. S. Ferriss ve M. Young (Yay. Haz.). *Chick Lit: The New Woman's Fiction* içinde (s. 173-190). New York and Londra: Routledge.
- Saldanha, G., & O'Brien, S. (2014). *Research Methodologies in Translation Studies*. Londra: Routledge.
- Sonzogni, M. (2011). *Re-Covered Rose: A Case Study in Book Cover Design as Intersemiotic Translation*. Amsterdam: John Benjamins.
- Tahir-Gürçağlar, Ş. (2002). What Texts Don't Tell: The Uses of Paratexts in Translation Research. T. Hermans (Yay. Haz.). *Crosscultural Transgressions* içinde (s. 44-60). Manchester: St Jerome.
- Talbot, M. (2000). It's Good to Talk: The Undermining of Feminism in a British Telecom Advertisement. *Journal of Sociolinguistics*, 4(1), 108-119.
- Tymoczko, M. (2007). *Enlarging Translation, Empowering Translators*. New York ve Londra: Routledge.
- Tymoczko, M. (2010). The Space and Time of Activist Translation. M. Tymoczko (Yay. Haz.). *Translation, Resistance, Activism* içinde (s. 227-254). Amherst ve Boston, MA: University of Massachusetts Press.
- van Dijk, T. A. (1995). Discourse Semantics and Ideology. *Discourse & Society*, 6(2), 243-289.
- van Dijk, T. (1999). Discourse and the Denial of Racism. A. Jaworski ve N. Coupland (Yay. Haz.). *The Discourse Reader* içinde (s. 541-558). Londra: Routledge.
- Walker, S. (2015). *Dietland*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt.
- Walker, S. (2016a). *Sifir Beden Cehennem* (M. Deniz, Çev.). İstanbul: Altın Kitaplar.
- Walker, S. (2016b). *Dietland*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt.
- Walker, S. (2018). *Dietland*. Londra: Atlantic Books.
- Wolf, N. (1991). *The Beauty Myth: How Images of Beauty Are Used Against Women*. Londra: Vintage.
- Wolf, M. (2012). The Sociology of Translation and its 'Activist Turn'. *Translation and Interpreting Studies*, 7 (2): 129-143.
- Zernike, K. (2004, February 22). Oh, to Write a *Bridget Jones* for Men: A Guy Can Dream. *New York Times*, 1-2.

